

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate, de
Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non
Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Disp. VI. De moralitate actus interioris

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78232)

de actibus supra enumeratis dicit: *sive feceris, sive non feceris, nec justitiam habebis, nec injustitiam*. Nam *esto ly feceris* denotet actum particularem & in individuo, potest tamen & debet intelligi Hieronymus de illis opetibus sumptis in particulari, & ut fiunt in individuo, secundum id individuale quod habent ex objecto; ex qua parte verum est, praedictos actus, sive fiant, sive non fiant, neque ad justitiam nec ad injustitiam pertinere. Ob hoc tamen non negat quod ex fine, & aliis circumstantiis, quae objecto & speciei accidunt, debeant tales actus habere bonitatem aut malitiam, supposito quod fiant cum deliberatione.

45 Objicies quartò: Si quis ob exercitium duntaxat propriae libertatis, aliquem actum ex specie & objecto indifferentem eliceret, v.g. festucam de terra levaret, talis actus neque esset bonus & honestus, neque malus & vitiosus; sed omnino indifferens; cum exercere propriam libertatem, non sit determinatè bonum, aut determinatè malum, sed purè indifferens: Ergo potest dari actus indifferens in individuo.

46 Respondeo, quod si aliquis semel tantum aut bis aliquem actum ex specie & objecto indifferentem faceret, eo solo fine ut libertatem exerceret, talis actus esset bonus & honestus; haereret enim finem honestum, scilicet exercitium propriae libertatis, quam aliquando exercere, etiam circa actum ex objecto indifferentem, honestum est. Si verò saepe vellet ob eum duntaxat finem operari, tales actus non essent boni & honesti, sed mali & otiosi: quia licet semel aut iterum exercere libertatem circa actus indifferentes, honestum sit, & rationi consonum, saepius tamen id facere, nullam habet honestatem, sed otiositatem.

DISPUTATIO VI.

De moralitate actus interioris.

An questionem 19. D. Thoma.

1 **E**GI MUS hucusque cum D. Thoma qu. 18. de moralitate actuum humanorum in communi: nunc breviter dicendum de moralitate actuum interiorum, qui sunt praecipue intentio & electio, de qua S. Doctor qu. 19.

ARTICULUS I.

An bona intentio ex prava electione vitietur, & electio prava ex bona intentione reficitur: vel saltem bonitas intentionis diminuat malitiam electionis?

TRIA hic inquirimus, seu tres difficultates breviter hic discutendas movemus. Prima est, an actus intentionis, qui ex se & ex proprio objecto non habet unde vitietur, sed ex illa parte foret bonus, ex eo quod sit causa malae electionis reddatur malus: v.g. cum quis ex intentione efficaci dandi eleemosynam, furatur ut tribuat eleemosynam, quaeritur an intentio illa sit mala, seu vitiosa ex electione hujus mali medii? Se-

A cunda difficultas est, an intentio boni finis possit aliquando totaliter auferre malitiam electionis pravi medii: v.g. an liceat aliquando mentiri ad tuendam vitam proximi, vel aliquod grave damnum evitandum? Vel utrum virgo, ut in valorem suae pudicitiae effugiat, possit absque peccato se praecipitare in flumen, aut sibi manus violentas inferre? Tertio quaeritur, an supposito quod intentio boni finis non auferat totaliter malitiam pravae electionis, eam saltem aliquantulum minuat: ita ut furturn quod fit ex intentione dandi eleemosynam, non sit adeo grave, sicut esset, si absque hujus boni finis intentione fieret.

S. I.

Prima difficultas resolvitur.

Dico primò: Quando intentio per se & necessario cum prava electione connectitur, ab ea vitietur; sed si per accidens tantum, & ex malitia eligentis, cum ea conjugatur.

Probatur prima pars: Quando intentio per se & necessario cum prava electione connectitur, in eam influit, ipsamque virtualiter continet, nam intentio est voluntas circa finem, non quomodocumque, sed ut acquirendum per media, & ex ipsa movetur operans ad ea eligenda: Sed quod influit in peccatum, seu trahit voluntatem ad illud, malum est: Ergo intentio quae per se cum prava electione connectitur, eamque necessario infert, est mala, & à tali electione vitietur. Unde S. Bernardus in libro de dispensatione & praecipio cap. 17. dicit quod *ut rectum sit oculi intentionis, duo requiruntur, nempe charitas in intentione, & veritas in electione: hoc est rectitudo finis, & medii electi.*

Probatur secundò: Actus humani bonitatem aut malitiam moralem desumunt à circumstantiis, ut supra ostensum est: Sed cum aliquis ex intentione efficaci dandi eleemosynam furatur, tale furturn est circumstantia illius intentionis:

D Ergo eam vitiat & corrumpit. Minor probatur: Effectus per se ex aliqua actione sequens, est circumstantia *Quid*: id etiam quod ad aliquid faciendum praestat opem & auxilium, est ejus circumstantia, nimirum circumstantia *Quibus auxiliis*: Sed cum aliquis ex intentione efficaci dandi eleemosynam furatur, furturn est effectus per se ex tali intentione sequens, & medium cujus ope & auxilio utitur ad finem illum obtinendum: Ergo ex duplici capite est circumstantia illius intentionis.

Probatur tertio: Sic se habent intentio & electio in practicis, sicut principium & conclusio in speculativis, ut docet Philosophus 7. Ethic. cap. 8. Sed quando ex aliquo principio per bonam consequentiam inferretur conclusio falsa, tale principium in se falsum est: Ergo similiter cum ex intentione per se & necessario inferretur prava electio, seu eligitur malum medium, talis intentio est in se mala & vitiosa.

Ex his probata manet secunda pars conclusio. **N**is: Nam quando intentio non connectitur per se cum prava electione, quod assumatur malum medium, non provenit ex intentione, quae id non exigit, nec ad id determinat voluntatem, cum illa sit contra electionem medii honesti, quo finis posset obtineri, sed malum medium provenit ex pravitare voluntatis illud eligentis: Ergo tunc electio talis medii non reddit malum primum intentionem: sicut cum ex defectu arguen-

his, ex principio vero deducitur falsa conclusio, huius falsitas non redundat in ipsum principium, nec illud reddit falsum, sed in argumentum, qui male ipsum applicat, & ratione huius malæ applicationis ex vero falsum deducit. Unde qui habens bonam propriam efficaciter intendit dare eleemosynam, in tali intentione non peccat, etiam si illam det, postea furetur: quia furtum non sequitur per se ex tali intentione, sed ex prava voluntate & malitia peccantis, nam poterat etiam ex propriis dare eleemosynam. Qui vero non habens unde faciat eleemosynam, nisi ex alienis, eam efficaciter dare intendit, peccat; quia ex tali intentione per se, & necessarîo sequitur furtum, sive acceptio rei alienæ, sequitur illa intentio, cum per se sit ratio volendi malum, est inordinata, & per versa: Similiter qui vendit agnum sacerdoti idolorum, non peccat, etiam si faciat illum idolis immolaturum, quia talis immolatio non per se sequitur ex agni venditione, sed ex prava sacerdotis voluntate: poterat enim illo agno uti ad faciendam convivium amico. Si autem illi vendat vestes cultui idolorum deputatas, procul dabitur peccat, quia cum non possint tales vestes ad alios usus deservire, cultus idolorum per se sequitur ex tali venditione.

C Confirmatur: Quando malum medium per accidens conjungitur fini honesto, non est ejus circumstantia; quia nec est effectus per se ex illo sequentibus, nec medium per se ad ejus executionem conducentis: Ergo tunc intentio non vitatur ex electione illius. Unde S. Thomas in hac. q. 19. art. 8. in argumento *sed contra*, & in 2. dist. 38. q. 1. art. 5. concedit dari aliquando rectam intentionem cum mala electione: quod non potest aliter contingere, quam in casu nostræ conclusionis, quando scilicet intentio non influit per se in pravam electionem, sed per accidens ex malitia operantis ei conjungitur.

7 Obijcies primò contra primam partem conclusionis: Intentio secundum se est prior quam electio: Ergo non sumit malitiam ex illa, quamvis per se & necessarîo cum ea connectatur. Consequentia videtur legitima: quia prius non dependet à posteriori.

8 Respondeo, quod licet intentio sit prior actu electionis formaliter sumpto, ipsa tamen electio, ut virtualiter in intentione contenta, non formaliter est simul cum actu intentionis, sed etiam aliquo modo prior, quia se habet per modum circumstantiæ ex parte objecti specificantis intentionem, illudque vitantis, ut supra ostensum est.

9 Obijcies secundò: Intentio eleemosynæ, etiam si fiat ex furto, est in specie misericordiæ, si quidem per talem eleemosynam verè sublevatur miseria proximi, & impletur præceptum dandi illam; si inquit: Ergo talis intentio est bona, & non vitatur à prava illa electione, cum qua connectitur.

10 Respondeo negando Antecedens. Ad cujus probationem dicendum quod eleemosyna, quæ est virtus, non consistit in sola sublevatione miseriæ, quomodo cumque facta, sed prout decet, & sine præjudicio alterius: unde si quis cum damno alterius sublevet alienam miseriæ, vel det pauperi multa præter meritum, quo sublevet ejus pauperiæ, non facit actum misericordiæ, sed iniustitiæ, vel impudiciæ. Nec obstat quod per talem actum adimpleat præceptum eleemosynæ ex parte materialis effectus, qui est sublevatio alienæ miseriæ, quia sunt quedam

A præcepta quæ non obligant ad modum, sed solum ad substantiam actus, & sic adimplentur per actus bonos ex objecto, quamvis sint vitati ex fine, vel aliâ malâ circumstantiâ.

11 Obijcies tertio contra secundam partem conclusionis: Omnis pravus effectus imputatur causæ liberæ: Sed intentio, quæ durat quando postea eligitur malum mediû, est libera, & causâ talis electionis; non enim potest esse electio, nisi in virtute intentionis: Ergo iste pravus effectus malæ electionis imputatur intentioni peccerante, & vitiat illam, quamvis per accidens tantum vis intentio & electio inter se connectantur.

B Respondeo primò, quod cum eligitur pravam medium post rectam intentionem, non eligitur in virtute ejus; quia cum sit bona, non movet ad malum: sed tunc formaliter vel virtualiter est alia intentio, influens in illam electionem, subindeque per se cum illa connexa, si non quantum ad specificationem, saltem quantum ad exercitium, ut explicat Joannes à S. Thoma hic dist. 11. art. 3. unde tunc hæc intentio à tali electione vitatur.

13 Secundò responderetur, concedendo quod homo utitur bona intentione præterita, saltem virtualiter manente, ad malam electionem: sed propterea non vitatur talis intentio, quando cum mala electione per accidens tantum connectitur, quia talis usus & applicatio non est ex vi intentionis, sed ex malitia eligentis, ut antea declaravimus: sicut si quis actum eleemosynæ rectè factum, postea ordinet ad inanem gloriam, non vitatur talis actus, quia hoc provenit ex malitia ordinantis, non ex ipsa eleemosyna.

§. II.

Secunda difficultas emodatur.

Dico secundò: Intentio boni finis non excusat malitiam prave electionis; unde ea quæ sunt intrinsicè mala, ut mendacium, furtum, homicidium, &c. ex nullo bono fine honestari possunt.

14 Est Contra Cassianum Collat. 17. cap. 18. ubi approbare videtur sententiam Abbatis Joseph, dicentis licitum esse mentiri propter aliquem bonum finem, ut ad tuendam vitam proximi, vel aliquod grave damnum evitandum. Unde cap. 17. sic ait: *Quando igitur grave aliquid imminet de veritatis confessione discrimen, tunc mendaciorum sunt recipienda per fugiam.* Idem sensisse videtur Author operis imperfecti super Matthæum, ad illa verba cap. 7. *Non potest arbor bona malos fructus facere,* & alii quos refert Sixtus Senensis lib. 5. Biblioth. annot. 253. Quæ sententia à SS. Patribus, Theologis, & Jurisperitis damnatur tanquam erronea: Augustinus enim in libro contra mendacium, cap. 1. multis locis sacre Scripturæ mendacium nunquam posse honestari ostendit. Idem docet Gratianus in decreto 22. qu. 2. Et Alexander III. in cap. super eo de usuris, respondens Panormitano Episcopo, sic ait: *Scriptura sacra prohibet pro alterius vita mentiri.* Videri etiam potest S. Thomas 2. 2. qu. 110. art. 3. ubi hæc scribit: *Quod est secundum se malum ex genere, nullo modo potest esse bonum & licitum; quia ad hoc quod aliquid sit bonum, requiritur quod omnia rectè concurrant; bonum enim ex integra causa, malum verò est ex singularibus defectibus, ut Dionysius dicit 4. cap. de Divin. nomin. Men-*

dactum autem est malum ex genere; est enim actus cadens super indebitam materiam: cum enim voces naturaliter sint signa intellectuum, immaturale est & indebitum quod aliquis voce significet id quod non habet in mente: unde Philosophus dicit in 4. Ethic. quod mendacium est per se pravum & fugiendum. Quibus verbis S. Doctor conclusionem nostram & docuit, & probavit. Potestque confirmari ex eo quod communiter dicitur: Non sunt facienda mala, ut evitent bona: ex quo patet quod intentio boni finis nunquam excusat malitia pravæ electionis.

§. III.

Solvuntur objectiones,

- 15 **P**LURES tamen & difficiles contra istam conclusionem ex Scriptura & SS. Patribus fieri possunt instantiæ. Primò obijci solent verba illa Salvatoris Matth. 6. *Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit.* Ubi nomine oculi significatur intentio; nomine verò corporis, opus ex illa profectum; quia intentio se habet ad electionem, ut forma ad materiam, & anima ad corpus. Unde sensus est, quod si intentio fuerit recta, & circa finem honestum, reliquum totius operis honestatem habebit. Idem significari videtur cap. 7. verbis istis: *Non potest arbor bona malos fructus facere*: nam etiam per arborem bonam, plures ex SS. Patribus intelligunt bonam intentionem, quæ ut arbor producit fructus electionum: Ergo quamdiu homo bonam intentionem habet, non potest malam habere electionem, aut aliquid malum facere. Quare Augustinus præfat. in Psal. 31. ait: *Bonum opus intentio, intentionem fides dirigit: non valde attendas quid homo faciat, sed quid cum facit aspiciat.* Et Ambrosius lib. 1. officiorum cap. 30. dicit, *Affectus tuus nomen imponit operi tuo: quasi totum opus ex sola intentione iudicari & æstimari debeat.*
- 16 Respondeo primò, admissò nomine *oculi* & *arboris*, significari intentionem, & nomine *corporis* ac *fructus* electionem, seu quodcumque opus ex ea sequutum; & etiam concessò actum, qui ex intentione bona, quatenus tali, proficiscitur, non posse esse malum, nihil inde contra nos: quia ut conclusionem præcedenti ostendimus, intentio eo ipso quod sit causa pravæ electionis, vitiat, & efficitur prava; unde non est bona, sed mala, non ratione finis sumpti secundum se, sed ratione mediæ quo talis finis obtineri intenditur, atque adeo ratione finis reduplicativè ut consequibilis per tale medium: sicut enim secundum se malum est, velle furari, aut mentiri, ita est malum velle dare elemosynam ex furto, aut velle tueri vitam mendacio. Solutio est D. Thomæ, Abulenfis, & Cajetani, super citatum caput 6. & 7. Matthæi.
- 17 Respondeo secundò ex Augustino lib. de opere Monachorum cap. 26. & Bernardo lib. de præcepto & dispensatione cap. 17. per *oculum simplicem* non debere intelligi quamcumque bonam intentionem, sed eam solum quæ fide dirigitur, & charitate informatur; ex hac enim planum est non sequi per se opus malum, quia *charitas non agit perperam*, ut ait Apostolus; & de hac intentione seu affectu per charitatem informato, & per fidem regulato, debent intelligi verba Augustini, & Ambrosii, in objectionem adducta. Adde etiam pro secundo testimonio, nomine *arboris*, posse intelligi voluntatem, non præcisè

ut intendentem, sed ut eligentem; quia sicut non radix, sed arbor est, quæ immediatè producit fructum; ita non intentio, sed electio est, quæ immediatè procedit ad opus. Quæ expolitio est D. Thomæ in 2. dist. 40. qu. 1. art. 2. ad 1.

Obijciuntur secundo: Multi actus de se mali & peccaminosi, à Scriptura & SS. Patribus ex bono fine exculantur; ergo intentio boni finis tollit malitiam pravæ electionis. Antecedens probatur tum in mendacio, tum in homicidio; nam Genes. 20. Abraham dixit de Sara uxore sua, quod esset soror ipsius; & tamen non peccavit, ut dicitur S. Augustinus lib. 12. contra Faustum cap. 3. 4. & S. Chrylостomus homil. 2. super Genesim, quia id dixit ad salvandam propriam vitam. Jacob mentitus est patri suo, dicens se esse primogenitum ejus Esau; & tamen solum ob intentionem bonam excusari potest, quia scilicet hoc dixit ad obtinendam patris benedictionem. Judith in pluribus Holoferni mentita est; & tamen videtur non peccasse, quia id fecit ad salvandum populum suum. Item obijciuntur: Ægyptiæ mentitæ sunt Pharaoni; quæ tamen non videntur peccasse, quia id faciebant ad impedienda homicidia parvulorum; unde dicitur Exodus. *Bene secit Deus obstrictibus*: constat autem Deum non remunerare peccata. Idem probatur de homicidio; nam Exodus 2. Moyses occidit Ægyptium auctoritate propria; & ex bona intentione liberandi proximum suum, excusatur. Jodicum 16. Samson seipsum occidit cum malis Philistinæ, columnas templi concutens; & tamen non peccavit, quia ex zelo Dei id fecit, ut Philistinæ inimicos populi Dei occideret; unde ab Apostolo inter Sanctos connumeratur, ad Hebræos 11. Beata etiam Apollonia, Spiritus Sancti igne forcenosa, in rogam se projecit, ut narrat ejus historia. Scribit etiam D. Ambrosius lib. 3. de virginibus, Pelagiam Virginem præcipitem se dedisse in flumen, ne à persequente milite violaretur. Idemque laudabiliter fecisse tempore persecutionis aliquas sanctas feminas, ut in valores suæ pudicitie effugerent, referit S. Augustinus lib. 1. de civit. cap. 6. Propter quod dicit Hieronymus super cap. 1. Jonæ: *Quod non licet propria se occidere manu, absque eo ubi castitas periclitatur*: Ergo sentit quod ex bona intentione servandi castitatem purgatur malitia homicidii.

Respondeo negando Antecedens. Et ad illa quæ afferuntur pro mendacio excusando, in primis dico, Scripturam multorum mendacia referre, sed non ea approbare, aut excusare: unde quando obstrictæ mentitæ sunt Pharaoni, pro illo mendacio non sunt remuneratæ à Deo, sed pro timore quem habuerunt erga Deum, propter quem infantes Hebræos voluerunt occidere, ut ait D. Thomas 2. 2. qu. 110. art. 3. ad 2. & patet ex illo Exodus 1. *Quia timeverunt obstrictæ Deum, edificavit illa domos.*

Secundo dico, Abraham non fuisse mentitum, cum dixit Saram esse sororem suam: quia verè soror erat ex parte patris, quamvis non ex parte matris, ut dicitur Genes. 20. licet voluerit tacere quod esset uxor; unde Augustinus dicit in quæstionibus super Genesim, quod Abraham, dicens Saram esse suam sororem, *veritatem voluit celari, & non mendacium dici.* De Jacob etiam dicendum est, ipsum non fuisse mentitum, dicendo Patri, *Ego sum primogenitus tuus Esau*; tum quia primogenita illius de jure ei debebantur, & sic se appellabat Esau, non in perso-

persona, sed in iure, sicut Joannes dictus est Elias, non in persona, sed in spiritu: tum etiam quia loquebatur propheticè & in sensu mystico, ut scilicet designaret quod minor populus, scilicet Gentilium, substituendus erat loco majoris, scilicet Judæorum. Unde ait D. Thomas loco citato in resp. ad 3. *Quod in Scriptura sacra inducuntur aliquorum gesta, quasi exempla perfecta virtutis, de quibus non est estimandum eos fuisse mentitos: si qua tamen in eorum dictis appareant, quæ mendacia videantur, intelligendam est ea figuratim & prophetice dicta fuisse.* Iudith quoque in verbis quæ Holoferni dixit, cum magna cautela & prudentia locuta est, & aliquibus amphibologis, non tamen mendaciis, voluit eum decipere; sicut cum dixit, quod duceret illum per mediam Hierusalem, & ne unus canis latraret contra illum, nam revera illum ad ducendum erat per mediam Hierusalem, sed mortuum, non vivum, deferendo caput ejus &c. Quod si in aliquo verbo fortassis mentita est, non ex eo laudatur, sed ex charitate & affectu ad salutem populi.

Ad id quod dicitur de homicidio, respondetur quod si Moyses est excusandus in occisione illius Ægyptii, dicendum est id fecisse, vel ex inspiratione Dei, qui ad hoc eum auctoritatem tunc dedit; vel ob iustam proximi defensionem, quia videbatur fratrem suum seu proximum iniuste ab illo Ægyptio affligi & opprimi, & non erat alia via defendendi ipsum, quam in valorem occidendo. Ad casum de Samfone dicimus, illum spiritu Sancto instigante id fecisse, atque ad eum licet, ut docent S. Augustinus 1. de Civit. cap. 21. & 26. & D. Thomas 2. 2. quæst. 64. art. 5. ad 4. Idem dicendum de illis sanctis foraminis, quæ tempore persecutionis seipsas occiderunt, aut in flumen precipitarunt, ut in valorem suæ pudicitia effugerent, ut ibidem tradit S. Doctor.

Solum difficultas est in verbis Hieronymi, quibus videtur docere, licitum esse seipsum occidere ad servandam castitatem. Duplex tamen huius testimonio potest adhiberi responsio. Prima est, Hieronymum solum velle, licere se occidere propter periculum castitatis, quando id fit ex instinctu Dei, qui frequentius aut certius adesse solet, cum intervenit periculum castitatis, quam in aliis casibus. Secunda est, sensum Hieronymi esse, non licere propria perire manu, etsi castitas periclitetur. Nam dictio *absque*, non semper sumitur exclusivè, sed aliquando affirmativè & copulativè, ut patet ex illo Cant. 4. *Quam pulchra es amica mea, quam pulchra es! Oculi tui columbarum, absque eo quod intrinsecus lateat.* Ubi dictio *absque* non excludit quod intrinsecus lateat à pulchritudine, cum legamus Psalm. 44. *Omnis gloria eius sicut Regia ab intus:* sed sensus est, etiam pulchra es, præcipuè in his quæ latent.

Ex dictis inferes, errasse, & graviter peccasse Origenem; qui ut refert Nicephorus lib. 1. histor. cap. 32. post multa perpessa supplicia pro fide Christi, postmodum pro servanda castitate, ne videlicet juvenis quidam Ethiops abuteretur illo, fidem exterius negavit.

§. IV.

Tertia difficultas expeditur.

Deo tertio: Intentio boni finis diminuit malitiam prave electionis. Ita communiter docent Theologi contra Almainum, Lorcam, & paucos alios.

A Probatum conclusio ex communi omnium non solum Theologorum, sed etiam fidelium consensu: omnes enim sibi persuasum habent, minus peccatum esse, mentiri ad tuendam vitam proximi, vel aliquod grave malum vitandum, quam sola libidine mentiendi. Unde D. Thomas 2. 2. qu. 110. art. 2. sic habet. *Quantò bonum incertum est sine suo, tantò magis minuitur culpa mendacii.* Idem docet Gratianus Can. primum 2. 2. qu. 2. ubi ait *Mendacium tantò esse levius, quantò meliorem habet finem.* Similiter nullus fidelium est, qui non existimet eum qui furatur ad dandam eleemosynam, minus peccare, quam qui furatur ex cupiditate pecunie; juxta illud Augustini: *Pejor est qui concupiscendo, quam qui miserando furatur.*

B Ratio etiam id suadet: Tum quia qui furatur ad dandam eleemosynam, habet voluntatem minus deordinatam & minus affectam peccatorum; cum non habeat pro motivo finem ut est malum, sicut alter, sed ut induit apparenter quandam speciem boni honesti: Tum etiam quia furum est ab ipso minus volitum; cum non sit volitum propter se, sed tantum propter aliud, in quod primariò principalius, & ultimè tendit affectus; Sed malitia moralis minuitur, cum minuitur ratio voluntarij. Ergo &c.

Confirmatur: Sicut circumstantia aggravat peccatum, ita & illud diminuit, ut docet D. Thomas infra qu. 73. art. 7. Sed intentio finis est una ex circumstantiis: Ergo sicut aggravat, ita & diminuit potest peccatum.

§. V.

Solvuntur objectiones.

O BIECTES primò: Omnis finis, quantumvis sit bonus secundum se, tamen si moveat efficaciter ad malum medium, vitatur, & efficitur malus, ut §. 1. vidimus: Ergo non minuit, sed potius auget malitiam prave electionis. Patet consequentia: nam illud quod est malum, non minuit, sed potius auget malitiam. Unde Augustinus lib. 50. homiliarum, homil. 7. relatus cap. forte 14. qu. 5. ait: *Quod hoc cogitatio, volo surari à divitibus, ut dem pauperibus, diaboli caliditate suggeritur; nam si totum quod absolute verbum, auget potius peccatum quam minuat.*

Confirmatur: Qui furatur ad dandam eleemosynam, constituit ultimum finem in eleemosyna, & non tantum in furto, cum propter eleemosynam faciendam, transgrediatur præceptum divinum non furandi, & à Deo ut ultimo fine avertatur: Ergo gravius peccat propter intentionem talis finis.

E Ad objectionem respondeo, quod licet intentio eleemosynæ, ex qua imperatur malum medium, sit mala in individuo, habet tamen speciem boni, & ex objecto est bona: unde ex hac parte potest minuere malitiam prave electionis; non quidem per se, seu per introductionem aut admixtionem alicujus bonitatis, cujus prava electio capax non est, nec actus intentionis vitatus à mala electione potest illum communicare; sed per accidens, quatenus scilicet intentio eleemosynæ facit furum dilectum minus voluntarium, & minus per se intentum. Sicut passio antecedens, & inducens ad actum malum, licet sit mala, minuit tamen peccatum, quia facit illum minus voluntarium.

Ad locum verò Augustini duplex potest adhiberi

hiberi solutio. Prima est, Augustinum solum vel-
le quod ille qui furatur, & dat eleemosynam ex
furto sublata, gravius peccat per accidens,
quatenus scilicet reddit se impotentem ad fa-
ciendam restitutionem, ex quo nova injuria fit
vero domino; & hoc innuunt verba illa: *Sit totum
quod abstulit tribuat*. Verum hæc impotentia non
oritur ex ipsa eleemosyna, quatenus eleemosyna
est, sed ex eo quod ille qui furatur, non habet
unde reddat, quod utique eodem modo seque-
retur, si rem furatam, non in eleemosynam, sed
in ebrietatem, scortationem, aut aliam rem im-
penderet: unde eleemosyna non per se, sed per
accidens tantum influit in illam impotentiam
restituendi, subindeque per accidens tantum
auget peccatum.

Secundò hæc verba, *auget potius peccatum quam
minuat*, explicari possunt de augmento malitiæ,
non quantum ad gravitatem, sed quantum ad
numerum peccatorum; ubi enim Augustinus agit
contra hæreticos, existimantes licitum esse face-
re mala ut veniant bona, sicque licitum esse fu-
rati ad dandam eleemosynam; & ut talem erro-
rem destruat, docet peccatis etiam bona inten-
tione factis, augeri numerum peccatorum; nam
cum talia peccata, etiam si minora sint peccatis
mala intentione factis, revera peccata sint, & bo-
na intentione non totaliter excusentur, ut § præ-
cedenti docuimus, illis multiplicatis, non minu-
tur, sed potius augetur numerus peccatorum.

28 Ad confirmationem dicendum cum Cajeta-
no 2 2. qu. 148. art. 4. dupliciter aliquid posse
habere rationem ultimi finis respectu peccatoris;
primò ut quod, tanquam rem quæ ut ultimus
finis appetitur; secundò ut quo, tanquam ratio-
nem propter quam in illa re ratio ultimi finis
constituitur: v. g. fœmina respectu luxuriosi ha-
bet rationem ultimi finis ut quod, quia est res
quæ ut ultimus finis ab eo appetitur; ejus verò
pulchritudo, quæ est ratio movens & inducens
impudicum, ad hoc ut avertat se à Deo ut ultimo
fine, & ad talem creaturam se convertat, habet
rationem ultimi finis solum ut quo. Quod ergo
habet rationem ultimi finis primo modo, non
minuit, sed auget malitiam peccati: id verò
quod tantum secundo modo est ultimus finis,
potest malitiam peccati seu prævæ electionis mi-
nuere, non quidem ex ea parte quæ malum est,
vel inducens ad malum, sed quatenus aliàs se-
cundum se induit rationem boni, & facit actum
esse minus voluntarium: unde cum isto secundo
modo eleemosyna habeat rationem ultimi finis,
quando movet ad furandum, non auget, sed mi-
nuat malitiam furti.

29 Objicies secundò: Si aliquis ex malo sine eli-
gat aliquid medium bonum, v. g. ex intentione
adulteri eligat ire ad Ecclesiam, vel dare ele-
mosynam, ex bonitate talis medii electi non mi-
nuatur, sed potius augetur peccatum malæ in-
tentionis; cum tunc ex majori inclinatione in
pravum illum finem feratur: Ergo pariter boni-
tas finis intenti non minuit, sed auget malitiam
prævæ electionis. Consequentia patet à paritate
rationis; nam sicut finis est circumstantia elec-
tionis, ita è converso electio est circumstantia
intentionis: Ergo si una non minuit malitiam,
licet sit circa objectum bonum, alia pariter
eam non minuet, quamvis sit circa objectum
honestum.

30 Respondeo concessio Antecedente, negando
consequentiam, & paritatem. Ratio discriminis

A est, quia finis est circumstantia cui, movens vo-
luntatem ad eligendum, eique præbens ratio-
nem formalem volendi; unde ex bonitate rei in-
tentæ potest minuiere malitiam prævæ electio-
nis, minuendo voluntarium pravum, ut antea
exposuimus: medium autem seu electio est cir-
cumstantia quid respectu intentionis, & se habet
ut ejus effectus, & ut quid consequens ad ipsam;
unde etiam medium sit bonum ex objecto, non
minuitur malitia prævæ intentionis, sed potius
tota malitia intentionis, reducta in ipsam me-
dium, tanquam in ejus effectum, omnemque ejus
bonitatem destruit.

B

ARTICULUS II.

*Utrum voluntas humana, ut recta sit, debeat
conformari divine, non solum in vo-
lito formali, sed etiam in volito
materiali.*

§. I.

Quibusdam præmissis difficultates resolvuntur.

C NOTANDUM primò: Quod licet primarè
regula humanorum actuum, quæ est lex æter-
na, præcipue consistit in dictamine intellectus
divini; quia tamen efficaciam & vim obligandi
sumit à voluntate divina, D. Thomas hic art. 9.
inquit utrum bonitas voluntatis humanæ de-
pendeat ex conformitate ad voluntatem divi-
nam? Et respondet affirmativè: quia (inquit)
unumquodq; rectum & bonum est, in quantum
attingit ad propriam mensuram; prima autem
humanæ voluntatis regula seu mensura est divi-
na voluntas; cum illa sit ipsa rectitudo & sancti-
tas per essentiam, & summum bonum, ac ulti-
mus finis: Ergo ad hoc quod voluntas hominis
sit bona, requiritur quod conformetur volunta-
ti divinæ. Unde Augustinus in Psal. 32. exponens
illum versiculum, *Rectos docet collaudare, ait: No-
ctum cor habet, qui vult quod Deus vult.*

Notandum secundò ex eodem S. Doctore
art. 10. ejusdem questionis, quatuor modis in-
telligi posse, voluntatem nostram conformari
divinæ in operando, secundum quatuor causa-
rum genera. Primò in genere causæ finalis, in-
quantum voluntas nostra vult propter eundem
finem, propter quem divina. Secundò in genere
causæ formalis, quia nimirum eadem est, saltem
analogicè, utriusque forma: & hanc habet quan-
do operatur ex charitate, quæ est analogia divi-
næ dilectionis, ex qua Deus semper operatur,
participatio. Tertiò in genere causæ efficientis,
quatenus Deus vult aut permittit nostram vo-
luntatem velle quod vult, & eam ad volendum
applicat: & hoc modo semper voluntas nostra
conformatur divinæ; quia semper vult quod
Deus efficaciter decernit, aut permittit eam velle,
ut fuscè ostendimus in tractatu de voluntate
Dei, agentes de efficacia divinorum decretorum.
Denique in genere causæ materialis: & hæc
conformitas consumitur ex parte objecti, quod
se habet ut materia circa quam, unde repetitur in
nostra voluntate, quando vult idem objectum
quod divina. Quod ut magis declareretur.

Notandum est tertiò, ex qu. 13. de verita-
te art. 7. in objecto voluntatis esse consideran-
da: unum quod est quasi materiale, scilicet ipse
111

res volita; aliud quod est quasi formale, scilicet ratio volendi, quæ est finis: sicut in objecto visus color est quasi materiale, lux verò quasi formale, quia per eam efficitur color visibilis actu; & sic ex parte objecti duplex conformitas inveniri potest, una ex parte voliti, ut quando homo vult aliquid quod Deus vult; alia ex parte rationis volendi, sive ex parte finis, ut cum aliquis propter hoc vult aliquid propter quod Deus. &c. Hæc appellatur conformitas in volito materiali; illa verò dicitur conformitas in volito materiali. Inquitur ergo, an duplex hæc conformitas cum voluntate divina ad rectitudinem voluntatis humanæ requiratur? Pro resolutione

Norandum quartò, seu potiùs supponendum, quòd quando divina voluntas circa aliquod materiale volitum in particulari non innotebit nobis, non tenemur ei conformari. Unde ante cogitamus divinam voluntatem Beati Angeli inter se paginant & contrariantur, ut dicitur Danielis 10. Et Ecclesia, quia divina providentia & prædestinationis secreta ac decreta ignorat, orat pro omnibus fidelibus ut salutem consequantur æternam, quam vis plures illis sint reprobi, quibus Deus non vult conferre vitam æternam. Item David laudatus est à Domino, eo quòd cogitaverat ædificare ipsi templum (quod tamen non erat conforme divinæ voluntati, quæ dispocuerat ut non ipse, sed filius ejus Salomon templum ei ædificaret) quia David talem divinæ voluntatis dispositionem ignorabat. Solum ergo difficultas est, an quando divina voluntas circa aliquod materiale volitum in particulari nobis innotebit, teneamur ipsi conformari. Tripliter autem potest nobis innotebere, & manifestari, scilicet per revelationem, per præceptum, vel per operationem: nam eo ipso quod Deus aliquid revelat, præcipit, vel operatur ad extra immediate per seipsum, aut mediantibus causis secundis, ab ipso volitum esse constat: unde præceptum & operatio ad extra inter signa divinæ voluntatis numerantur.

Denique supponendum est, quod etiam si divina voluntas sit nota quocunque ex his tribus modis, non tenemur ei conformari secundum appetitum sensitivum, vel voluntatem ut est natura, sed possumus ei dissentire, & velle oppositum: v.g. licet infirmus ex affectu evidenter cognoscat voluntatem Dei esse ut infirmetur, non tenetur tamen secundum appetitum sensitivum complacere sibi in illa infirmitate, & eam appetere; quoniam appetitus sensitivus naturaliter refugit nocivum & destructivum suppositi, & hæc inclinatio bona est, & à Deo; & idem dicendum de voluntate ut natura, quæ etiam respicit bonum totius suppositi. Unde Christus in hortu olivarum tristabatur, & refugiebat mortem, secundum appetitum sensitivum, & secundum voluntatem ut natura erat, & inclinatio totius suppositi, cum de nostræ naturæ communi dicitur: *Tristis est anima mea usque ad mortem. Pater si possibile est, transeat à me calix iste.* His pro resolutione difficultatis propositæ præmissis,

Dico primò: Homo tenetur voluntatem suam divinæ conformare in volito materiali, seu in fine. Conclusio est certa, & à nomine negatur, nisi forte ab illis qui admittunt opera in individuo indifferentia; hæc enim non tendunt in Deum; seu bonum divinum, tanquam in finem.

Probat primò: Conformari voluntati divinæ in volito materiali, est ipsi conformari in ratione communi & generali, propter quam Deus

A operatur, & quæ est bonum commune totius universi, secundum quod tale bonum ordinatur ad ipsum Deum, & ad ejus gloriam, ut ad finem. Sed voluntas humana non potest in hoc honestè & rationaliter discrepare à divina, ut patet. Ergo homo tenetur conformari voluntati divinæ in volito materiali, saltem negativè, hoc est non discordare positivè ab illa in tali volito.

Probat secundò ratione quam insinuat D. Thomas hic art. 10. in resp. ad 1. ubi ait: *Deus quicquid vult, vult sub ratione boni, & ideo quicumque vult aliquid sub quacunque ratione boni* (non apparentis, sed veri, ut explicat Cajetanus) *habet voluntatem conformem voluntati divinæ, quantum ad rationem voliti.* Unde sic potest formari ratio: Ex hoc actus voluntatis humanæ conformatur voluntati divinæ in volito materiali, quod tendit in bonum divinum, sicut voluntas divina, id est, tanquam in finem: Sed homo in omni sua operatione tenetur, virtualiter saltem & implicite, tendere in bonum divinum tanquam in finem: Ergo & conformari voluntati divinæ in volito materiali. Major patet, Minor probatur. Quilibet actus humanus & deliberatus debet esse honestus & bonus moraliter, cum nullus possit dari actus humanus indifferens in individuo, ut disputatione præcedenti ostendimus: Sed omne opus moraliter bonum, ex se, & ex natura sua tendit in Deum, seu est propter bonum divinum tanquam propter finem ultimum, cum procedat à Deo ut primo principio, & sit quædam participatio bonitatis divinæ. Ergo homo in omni sua operatione tenetur, virtualiter saltem & implicite, tendere in bonum divinum tanquam in finem. Dixi virtualiter saltem & implicite, quia homo non tenetur actu formali & expresso omnes suos actus in bonum divinum tanquam in finem ultimum referre, sed sufficit quod velit operari propter bonum honestum, quod ex propria natura tendit in bonitatem divinam, nisi impedimentum qualis circumstantiæ apponatur.

Dico secundò: Homo non tenetur conformari voluntati divinæ in volito materiali, nisi quando voluntas divina nobis præcepto vel prohibitione manifestatur. Est contra Alesm, D. Bonaventuram, Nominales, & alios antiquos Theologos, quos refert & citat Ildephonsus hic disp. 214. dubio 3.

Probat primò ex D. Thoma, qui expressissimè docet hanc conclusionem, multis in locis, præsertim hic art. 10. ubi ait: *Voluntas humana tenetur conformari divinæ in volito materiali; tenetur enim velle bonum divinum & commune, sed non materialiter.* Et qu. 23. de verit. art. 8. in corp. *Divine inquit voluntati simpliciter in fine conformari tenemur; in volito autem non nisi secundum quod illud volitum consideratur sub ordine ad finem: qui quidem ordo semper debet nobis merito displicere secundum aliquam aliam considerationem, ut potest secundum quod in contrarium finem est ordinabile.* Quibus verbis rationem fundamentalem nostræ conclusionis insinuat, quæ potest sic breviter proponi. Eadem res volita, quæ est objectum materiale voluntatis, potest esse bona secundum rationem universalem, & mala secundum rationem particularem: Ergo potest simul esse rectè volita à Deo ut auctore & provisor universali, & nolita ab homine ut causa particulari. Consequentiâ patet: quia tam voluntas quæ vult rem ut habet rationem boni, quam quæ non vult illam ut habet rationem mali, bona est. Antecedens probatur: nam, ut inquit

S. Thomas, *Voluntas fertur in suum obiectum, secundum quod a ratione proponitur: contingit autem aliquid a ratione considerari diversi modo, ita quoddam sub una ratione esse bonum. & secundum aliam rationem non bonum.* Unde si intellectus Dei, qui est creator & gubernator universalis omnium, proponat ejus voluntati aliqua objecta mala & disconvenientia, puta pestem, bellum, mortem, aut alias miseriae & calamitates, ut conducant ad manifestationem suae justitiae, aut misericordiae, vel ad bonum & pulchritudinem universi, illa erunt bona & convenientia respectu voluntatis divinae, mala autem & disconvenientia voluntati humanae; quia intellectus humanus, cum sit particularis, ea non proponit sub ratione illa generali, boni, sed ut mala & nociva proprio supposito cuius voluntas est inclinatio: Ergo, &c.

Hæc ratio illustrari potest exemplo occisionis latronis, quæ secundum rationem universalem, & relationem ad bonum commune respicitur, quæ ratione eam considerat Judex, bona est; sicut que Judex, dum vult occisionem latronis, quia justa est, bonam voluntatem habet: secundum rationem verò particularem, quatenus scilicet est privatio vite latronis, familiae disconveniens, quæ ratione eam considerant uxor & filii ipsius, mala est, sicutque voluntas uxoris, & filiorum, nolentium maritum, aut patrem occidi, est etiam bona. Cum ergo patitur eadem res, v.g. mors hominis, relativa ad communem ordinem universi, vel propter ostensionem divinæ justitiæ, possit esse bona, mala verò respectivè ad filium hujus hominis, qui ejus patrocinio orbatus manet, & ad quem non attinet communis ordo universi, aut divinæ justitiæ; poterit simul justè & rationabiliter esse volita à Deo, & nolita ab homine. Unde Augustinus in Enchir. cap. 101. ait: *Aliquando bonam voluntatem homo vult aliquid, quod Deus non vult. Tanquam si bonus filius patrem vult vivere, quem Deus bonam voluntate vult mori.* Similia habet Anselmus in libro de voluntate Dei, ad medium & in libro de similitudinibus cap. 159. ubi hæc scribit: *Non semper debemus velle quod Deus vult, sed hoc debemus velle quod Deus vult nos velle, debere. Voluit enim Deus B. Martinum ab hac vita tollere, sed si ejus discipuli hoc tunc voluissent, crudeliter exissent; ac noluerunt quod Deus noluit, sed voluerunt quod Deus voluit eos velle debere, & viam justitiam tenuere.*

Confirmatur: Omnes res nobis molestas & nocivas scio in particulari esse factas à Deo, subindeque ab ipso volitas, ut venenum, aegritudinem, ardorem solis, combustionem ignis, muscas, pulices, culices, serpentes, &c. & tamen non teneor omnia ista velle; quia molesta & nociva sunt; seu possum ac debeo ea fugere & vitare; Ergo non omni volito materiali teneor conformari, tamen sciam in particulari esse volitum à Deo, sed possum illud respuere, & media ad illud vitandum inquirere, & adhibere.

Adverte tamen, quod quando aliquis adhibet hujusmodi media voluntati divinae opposita, non debet id facere ex intentione repugnandi voluntati Dei, seu impediendi efficaciam & ordinationem ipsius providentiæ, aliàs peccaret; sed solum ut repellat à se id quod sibi nocivum & molestum est.

Adverte etiam me dixisse in conclusione hominem non teneri conformari voluntati divinae in volito materiali, nisi quando voluntas divina nobis præcepto vel prohibitione manifestatur: quia hoc est discrimen inter voluntatem Dei præcipientem,

vel prohibentem aliquid, & omnes alias, ut voluntatem beneplaciti, consilii, permissivis, quod hæc voluntas præcipientis, vel prohibentis, habet annexam voluntatem obligandi hominem ad agendum vel non agendum aliquid, quod non habent alie voluntates. Unde D. Thomas 2. 2. qu. 104. art. 4. ad 3. ait: *Etsi non teneatur homo velle quod Deus vult, semper tamen tenetur velle quod Deus vult eum velle; & hoc homini præcipit ut teneat per præceptum divinum: & ideo tenetur homini in omnibus, divinis præceptis obedire.*

S. II.

Solvuntur objectiones.

Objectiones primò contra secundam conclusionem; D. Thomas in 1. dist. 48. qu. unica art. 4. docet, quòd licet voluntas ut natura, & appetitus sensitivus, possint refugere id quod Deus vult, deliberata tamen voluntate tenemur conformari divinæ voluntati in volito. Ubi loquitur aperte de volito materiali; nam respectu voliti formalis non habet locum appetitus sensitivus, aut voluntas ut natura, cum non possint attingere finem propter quem Deus operatur. Et qu. 23. de verit. art. 8. ad 3. ponit differentiam inter voluntatem Prælati & Dei, atque, *Quod voluntas Prælati non est regula nostra voluntati, sicut divina voluntas, sed præceptum eius.* Ergo juxta D. Thomam ista obligatio conformandi nos divinæ voluntati, non est regulanda per præceptum, sed per simplicem voluntatem.

Propter hæc testimonia Conradus hic super art. 10. & Suarez tract. 3. disp. 11. se. & ultimam, existimant S. Thomam esse in ea sententia, quòd voluntas humana deliberata, tenetur conformari divinæ in volito materiali. Verum cum S. Doctor tam clarè & perspicuè locis supra adductis sententiam nostram expresserit, de ejus mente non est dubitandum, sed ista loca debent juxta ea quæ in aliis expressè docet exponi. Unde ad primum dicendum est, D. Thomam loqui de voluntate deliberata, ut sequitur cognitionem apprehendentem rationes superiores & divinas; quam voluntatem contraponit appetitui sensitivo, & voluntati ut est natura, quæ non respiciunt superiores rationes, & motiva, quibus divina voluntas movetur, sed solum particulares & proprias, quæ sibi naturales sunt: si autem accipiendo voluntatem, tenemur conformari voluntati divinæ in volito etiam materiali; quia tunc volitum illud non consideratur secundum se & absolute, sed prout stat sub ordine ad finem, ad quem Deus illud ordinat, subindeque ipsam voluntatem formalem, id est motivum ipsius voluntatis divinæ, involvit.

Ad secundum respondetur, D. Thomam loqui de voluntate divina pro volito materiali; quia dicit voluntatem Prælati non esse regulam nostram voluntatis, sicut est voluntas divina, sed præceptum ejus; constat autem voluntatem divinam esse regulam, non ratione voliti materialis, sed ratione voliti formalis: quia formalis ratio volendi in Deo est ipsa justissima rerum omnium dispositio, cui semper tenemur conformari; ratio autem formalis quæ movetur Prælati, est particularis quædam ratio & dispositio, cui subditus non tenetur conformari, nisi ad sit præceptum.

Objectiones secundò: Nos patimur in oratione

dominica, ut fiat voluntas Dei in terra sicut in celo: At in celo Beati conformantur voluntati divinæ, non solum in voluto formali, sed etiam in materiali, ut concedit D. Thomas hic art. 10. ad 1. Ergo & in terra debent viatores voluntatem suam conformare divinæ, etiam in voluto materiali: maxime cum voluntas Dei in omni suo voluto sit iustissima, & rectissima, & volitum divinum, utpote primum in tali genere, sit regula, & mensura cæterorum. Adde quod ad perfectam amicitiam requiritur concordia voluntatum, seu quod amici habeant idem velle & nolle. Denique 1. Regum 16. Dominus increpavit Samuelem, eo quod lugeret Saulem, quem ipse reprobarerat, dicens: *Vsq; quæ tu luges Saul, cum ego proiecero eum ne regnet?* Sed non est credibile Prophetam tunc didicidisse à voluntate Dei in voluto formali (esset enim opponere se divinæ providentiæ, & peccatum mortale) sed solum in voluto materiali, ex amore Saülis, quem ipse in regem unxerat: Ergo non solum in voluto formali, sed etiam in materiali, tenemur conformari voluntati divinæ.

Respondeo hæc verba orationis dominicæ, *fiat voluntas tua sicut in celo & in terra*, vel esse intelligenda de voluntate præceptivæ; & per eam nos petere à Deo, ut in omnibus in terra divinis obtemperemus præceptis, sicut Beati in celo semper obediunt Deo in omnibus, ut ex Augustino exponit S. Thomas in Catena, super hæc verba, & 2. 2. qu. 83. art. 9. ad 1. & 1. part. quæst. 19. art. 11. Vel si sit sermo de voluntate Dei respectu cuiuscunque voliti, solum denotare nos debere conformari divinæ voluntati in quocunque voluto, non secundum se & absolute, sed prout stat sub ordine ad finem ad quem Deus illud ordinat, velleque ut ordo divinæ voluntatis in omnibus impleatur. Quod verò in patria omnes conformentur divino voluto etiam materiali, est propter illius statûs perfectionem, ubi cognitâ Dei voluntate, operantur solum secundum rationes æternas & superiores, & sub illo motivo quo Deus vult res illas: sed nobis operantibus juxta particulares & temporales rationes, licitum est velle oppositum secundum illas rationes, imò aliquando ad id tenemur, ut infra patebit.

Neque obstat quod voluntas Dei in omni suo voluto sit iustissima & rectissima: tum quia non tenemur velle omne quod iustum & rectum est, nisi ad sit præceptum: tum etiam quia cum voluntas Dei sit altioris & universalioris ordinis, & respiciat ea quæ vult sub universaliori motivo, quam voluntas creata, aliquando id quod iustum & rectum est respectu Dei, ut universalis provisoris, non est iustum nec rectum respectu causæ particularis, ut patet in permissione peccatorum & damnatione reproborum, quæ Deus rectè & iustè vult, & quæ ego velle non possum, quia voluntas mea operatur secundum rationes particulares, & ad me non pertinet gubernatio universalis.

Non obest etiam quod voluntas nostra debeat conformari primo voluto, quod est regula & mensura cæterorum: nam ut ait D. Thomas qu. 24. de verit. art. 8. ad 3. ex his quæ propofuerat in argumento, sed contra: *Primum volitum à Deo, quod est mensura & regula omnium aliorum volitorum, est finis voluntatis eius, scilicet sua bonitas; omnia enim alia non vult, nisi propter hunc finem; & ideo dum voluntas nostra divina voluntati conformatur in fine,*

A ad primum volitum omnia volita nostra regulantur.

Ad id quod additur de lege perfectæ amicitie requirentis concordiam voluntatum, respondet similiter in resp. ad 2. *Quod amicitia consistit in concordia voluntatum magis quoad finem, quam quoad ipsa volita: plus enim esset amicus febricitanti medicus, qui ei vinum negaret propter desiderium sanitatis, quam si veller eius desiderio satisfacere de vini potatione, in periculum sanitatis.*

Deinde dico, non eodem modo loquendum esse de legibus amicitie cum Deo, & cum hominibus: nam voluntas Dei est universalissima, & completur omnia; unde non solum vult aliquid fieri, sed etiam vult aliquid illi rei contrariari & in oppositum conari: quare cum Deo implet leges amicitie, non solum qui vult aliquid quod à Deo volitum & factum est, sed etiam qui rei illi contrariatur, & conatur ad oppositum (excludo præcepto) quia id totum completur voluntas talis amici.

Ad aliud de Samuele, lugente Saulem, respondeo, verba illa non dici per modum increpationis, quasi peccaverit Samuel lugendo Saulem, sed per modum repulæ orationis eius: quia in hoc non erat exaudiendus Samuel pro Saule; cum Deus decrevisset eum abjicere.

Objicies tertio: Homo tenetur conformari voluto divino formali, ut diximus in prima conclusione: Ergo & materiali. Probatur consequentia: quia volitum Dei formale non reperitur in abstracto, sed in concreto, & applicatum isti vel illi materię: Ergo si homo tenetur conformari voluto divino formali, tenetur etiam materiali & particulari voluto conformari.

Respondeo concessio Antecedente, distinguendo Consequens: debet conformari voluto materiali, secundum se & absolute, nego: ut subest formali, & stat sub ordine ad finem, concedo. Solutio est D. Thomæ loco supra adducto ex qu. 23. de verit. art. 8. ubi ait: *Divina voluntati simpliciter in fine conformari tenemur: in voluto autem non, nisi secundum quod illud volitum consideratur sub ordine ad finem, &c.* Unde ibidem in resp. ad 4. & 5. docet, quod hoc modo voluntas humana Christi, & B. Virginis, conformis fuit voluntati divinæ volenti Christum mori: nam quamvis Christus, dicens Marth. 26. *Pater mi. si possibile est, transeat à me calix iste,* & B. Virgo dolens de Filii morte, nolent passionem illam in se consideratam, volebant tamen illam, ut erat volita à Deo ob redemptionem generis humani, & prout stabat sub ordine divinæ voluntatis & providentiæ.

Ad complementum hujus quæstionis quæ. 54 res, an licet homo non teneatur semper conformari voluntati divinæ in voluto materiali, id tamen semper licitum & laudabile sit?

Respondeo id quidem regulariter loquendo esse bonum & laudabile; interdum tamen non licere, sed esse malum & peccatum.

Prima pars patet: Tum quia bonum & laudabile est quod nos viatores, quantum possibile fuerit, conformemur in operando Beatis: At Beati non solum in voluto formali, sed etiam in materiali conformantur voluntati divinæ: Ergo talis conformitas, regulariter loquendo, est bona & laudabilis; imò veluti quedam imago & expressio, seu prægustatio & participatio futuræ beatitudinis. Tum etiam quia cum voluntas Dei sit prima regula totius sanctitatis, tanto magis homo perficitur & sanctificatur, quanto in-

timis

timius divinae voluntati conjungitur. Ad-
quod in tali conformitate consistit perfectis-
simum exercitium charitatis, ut ostendunt Gra-
natenus, Rodriguez, & alii Doctores mystici.

55 Secunda verò pars suadet: Licet quodlibet
Deum ut generalem provisorum, & universi gu-
bernatores, semper sit melius, non tamen re-
spectu nostri: quia nos aliquando tenemur at-
tendere ad rationem aliquam particularem præ-
cepti, vel nocenti proximi, vel scandali; & sic
sæpe erit conveniens, quod sub illis rationibus
particularibus, non ipsum, sed oppositum pro-
sequamur.

56 Confirmatur: Si quis videat patrem suum
mori, & mori in peccato mortali, & per conse-
quens esse damnatum, ex ipso opere videt id esse
voluntatem Dei, aliàs non sic eveniret: Sed
non est bonum & laudabile quod filius velit
mortem & damnationem æternam patris, imò
ex charitate & pietate tenetur ei velle & procura-
re vitam & salutem æternam: Ergo tunc non
est bonum & laudabile convenire cum volun-
tate divina in volito materiali, secundum se &
absolutè sumpto. Quod addo: quia si tale volu-
tum consideretur ut subest rationi formali sub
qua volitum est à Deo, bonum est illi conformari;
omne enim volitum à Deo, sub illa ratione
sub qua est ab ipso volitum, iustum & san-
ctum est: unde Beati in celo qui operantur solum
secundum rationes æternas & superiores, &
nihil volunt nisi sub eo motivo sub quo est vo-
litum à Deo, complacent sibi de morte & dam-
natione parentum, imò & de permissione pec-
catorum, & tota serie reprobationis aliorum si-
bi revelata à Deo, juxta illud Psalmi 57. *Labi-
sur iustus cum viderit vindictam: manus suas lavabit
in sanguine peccatorum.*

DISPUTATIO VII.

De moralitate actus exterioris.

Ad questionem 20. Divi Thoma.

PLURA disputari solent de bonitate & ma-
litia actus exterioris, quæ ex supra dictis faci-
lè intelligi possunt: unde pauca de his
nobis hîc superflua dicenda.

ARTICULUS UNICUS.

*an actus exterior aliquid bonitatis vel ma-
litiæ addat ad voluntatem efficacem e-
iusdem exterioris actus.*

CERTUM est de fide, actum exteriorem, inte-
riori supposito, veram bonitatem & mali-
tiam moralem habere: cum illo supposito sit li-
ber, & rationi conformis vel difformis. Unde in
octo primis Decalogi præceptis, vel præcipiuntur,
vel prohibentur actus exteriores: certum est
autem quod à Deo non prohibentur nisi mala,
nec præcipiuntur nisi bona. Item passim tam in
veteri quam in novo Testamento reprehenduntur
plures actus interiores, & alii laudantur:

quod evidens argumentum est, aliquos esse ma-
los, & alios bonos moraliter.

Hoc supposito, inquirimus an actus exterior
addat bonitatem vel malitiam ad interiorem, à
quo imperatur; vel extrinsecè tantum ab eo bo-
nus aut malus denominetur, sicut urina extrin-
secè tantum dicitur sana à sanitate quæ est in a-
nimali?

Secutus quodlib. 18. art. 3. existimavit actum
exteriorem addere bonitatem vel malitiam a-
ctui interiori, quorumcunq; efficaciam; ita ut plus
bonitatis moralis habeat voluntas dandi eleemo-
synam cum actu dandi, quam extrinsecè im-
pedita; & plus malitiæ voluntas occidendi ho-
minem, occasione securæ, quam impedita. Ean-
dem sententiam tenent ejus Discipuli, Lique-
tus, Tartaretus, Bassolius, Rada, & alii quos re-
fert & sequitur Franciscus Felix tractatu de boni-
tate & malitia, cap. 9. difficult. 1. Quibus ex parte
subscribit Valquez hic disp. 37. cap. 5. ubi docet
actus omnino externos, ut furari, occidere, &c.
esse formaliter malos primariò & per se, & non
solum per denominationem à malitia interno-
rum; de bonitate verò asserit eam non inveniri
formaliter, nisi in actu voluntatis.

Oppositum docere Magister Sententiarum
in 2. dist. 42. & ibi Albertus Magnus, S. Bona-
ventura, Richardus, Durandus, & D. Thomas
hic art. 4. cum omnibus ejus Discipulis quos se-
quuntur plures ex Recentioribus. Unde

S. I.

Conclusio negativa statuitur.

Dico igitur: Actus exterior, qui est mera exe-
cutio interioris actus voluntatis, non addit
illi bonitatem vel malitiam simpliciter in ordine
ad præmium vel pœnam essentialem, sed solum
secundum quid, & in ordine ad præmium vel
pœnam accidentalem; sique non simpliciter,
sed solum secundum quid hominem meliorem
aut peiorem efficit.

Prima pars hujus conclusionis in primis col-
ligitur ex Scriptura, & SS. Patribus: Deus enim
Genel. 22. dixit Abraham: *Quia fecisti hanc rem, &
non peperisti filio tuo unigenito propter me, benedicam
tibi.* Ubi apparet quod Dominus efficacem A-
brahæ voluntatem non distinguit ab actu, in exe-
cutione non posito ex impedimento exteriori,
& ad eò gratam voluntatem ipsius habuit, ac si
verè occidisset filium. Unde Chryostomus ho-
mil. 47. in Genesim verba illa expendens, subdit:
*Quantum ad voluntatem cruentaverat dexteram Pa-
triarum, & per cutem pueri immergat gladium, post-
quamque obtulerat sacrificium: Et idcirco Dominus, quasi
sacrificio respectu consummato, laudat iustum.*

Item Marci 12. & Lucæ 21. duo minuta, quæ
vidua pauper misit in gazophylacium, antepo-
nuntur à Salvatore magnis divitum elemosy-
nis: quia scilicet voluntas in ea fuit major, & non
ex opere, sed ex voluntate desumitur bonitas seu
meritum, quando deest facultas. Unde Cyprianus
tract. de operibus. & elemosyn. sic ait: *Vidua
cum videret Dominum, non de patrimonio, sed de animo
opus eius examinans, & considerans non quantum, sed ex
quanto dedisset, dixit: vidua ista plus omnibus misit in
dona Dei.* Hinc Augustinus conc. 1. in Psal. 105
inferit nullum esse quantumcumque pauperem,
qui non possit habere elemosynæ meritum:
quia (inquit) si non habet saccus vel arca quod dicit,